

mi pełnić wolę Twoją, Panie”) oraz Kazimierza Zielonki (*W cieniu krzyża*). Relacja spisana osobiście przez Tadeusza Dubickiego – historyka i znawcy tematyki stosunków polsko-rumuńskich, pt.: *Bukowińsko-rumuńskie wątki rodzinne*, wydatnie podnosi walor niniejszego tomu. A. Mamulska wzbogaciła książkę w resumé, notę o autorach, indeks osób, oraz wykaz ilustracji. Należy podkreślić, że praca jest bogato ilustrowana ponad 40 zdjęciami. Teksty wspomnień opatrzone przypisami historyczno-geograficznymi dotyczącymi Rumunii, Polski i Polonii rumuńskiej, które przynajmniej w części mogą pomóc czytelnikowi w kojarzeniu najważniejszych faktów.

W publikacji można dopatrzeć się pewnych braków a wśród nich choćby duża zdawkowość wiadomości o autorach wspomnień, mieszczących się na jednej stronie. Wydaje się, iż bogatsze i uporządkowane chronologicznie najważniejsze fakty z ich życia w bardziej rozbudowanych biogramach mogły by przyczynić się do lepszego zrozumienia osobistych świadectw z natury nacechowanych subiektywizmem, brakiem ścisłości historycznej i częstym przywiązywaniem uwagi do szczegółów często ze szkodą dla syntezy.

Podsumowując należy wyrazić radość z faktu, iż w Jubileuszowym Roku 2000, Polonia rumuńska i czytelnicy w Polsce doczekali się tego rodzaju publikacji.

Ks. Ireneusz Korzeniowski

Ks. Ireneusz Korzeniowski: [Recenzja] Maria Lucyna Mistecka CR., *Zmartwychwstanki. Charyzmat i dzieje 1891-1991*, t. 2, Dziedzictwo, Lublin 2000, ss. 588, 253 fotografie.

Książka *Zmartwychwstanki. Charyzmat i dzieje 1891-1991*, t. 2, *Dziedzictwo*, ukazała się w Serii A – Studia, jako tom XXII Biblioteki Polonii Instytutu Badań nad Polonią i Duszpasterstwem Polonijnym KUL oraz Oddziału Lubelskiego Stowarzyszenia „Wspólnota Polska” pod red. ks. Edwarda Walwandra.

Praca M. L. Misteckiej to studium historyczne dziejów zakonu ukazanego na tle zmieniających się epok. Autorka jest absolwentką Instytutu Historii Kościoła na Wydziale Teologii KUL, gdzie w 1979 r. uzyskała doktorat. Jest autorką wielu artykułów oraz kilku książek poświęconych zgromadzeniu Zmartwychwstanek. Z 1980 r. pochodzi jej praca pt. *Zgromadzenie Sióstr Zmartwychwstania Pańskiego w czasie powstania warszawskiego*, a w 1983 r. ukazała się książka *Zmartwychwstanki w okupowanej Polsce 1939-1945*. Prezentowana tu monografia jest owocem podjętej w 1982 r. szerokiej kwerendy archiwalnej, a szczególnie dokumentacji epistolarnej dotyczącej Zgromadzenia Zmartwychwstanek. Siostra Mistecka korzystała z zasobów archiwów państwo-

wych i kościelnych w Polsce, Watykanie, Rzymie, Chicago, Albany i Nowego Yorku. Opracowując historię zgromadzenia, które w 1991 r. obchodziło setną rocznicę powstania, autorka umiejętnie wykorzystała już istniejące na ten temat (w liczbie ponad 60) krótkie publikacje źródłowe, artykuły oraz monografie. Dotyczyły one jedynie pewnych zagadnień i ściśle określonych przedziałów czasu; najczęściej pochodziły z prowincji polskiej zgromadzenia i nie uwzględniały całości dziejów tej żeńskiej rodziny zakonnej. Zmartwychwstanki, udając się za polskimi emigrantami do różnych krajów, posiadają dziś liczne placówki we Włoszech, Bułgarii, Stanach Zjednoczonych, Wielkiej Brytanii, Australii, Kanadzie i Argentynie.

Dziedzictwo – to druga część historii zmartwychwstanków, która składa się z sześciu rozdziałów, poprzedzonych historycznym wprowadzeniem. Autorka umiejętnie kreśli sytuację zgromadzenia po śmierci założycielki (Celiny Borzęckiej) ukazując ją na tle wydarzeń historycznych w Europie i świecie. Był to czas I wojny światowej, odrodzenia państwa polskiego, zagrożeń ze strony radzieckiego komunizmu, ogólnoświatowego kryzysu ekonomicznego, wybuchu II wojny światowej, a w jej konsekwencji straszliwej eksterminacji Żydów, Polaków i Cyganów. Po zakończeniu wojny przyszedł czas nowego porządku politycznego wprowadzonego przez umowy w Jałcie i Teheranie, który dzielił Europę i świat na dwa zwalczające się obozy – kapitalistyczny i komunistyczny; okres zrywów wolnościowych w Polsce, na Węgrzech i w Czechosłowacji, które w konsekwencji doprowadziły do wydarzeń z 1989 r., „Solidarności” i zburzenia muru berlińskiego. Mistecka podkreśla, iż wiek XX to okres dalszego wzrostu liberalizmu, ateizacji, permisywizmu, a w ich konsekwencji kryzysu rodziny z jednej strony i czas wyjątkowej działalności papieża i Kościoła katolickiego w walce z faszyzmem, komunizmem i totalitaryzmem – z drugiej. Kościół, przez wydarzenie Soboru Watykańskiego II, jeszcze bardziej otworzył się na sprawy współczesnego świata.

W tym historycznym pejzażu autorka ukazuje w kolejnych rozdziałach rozwój zgromadzenia po śmierci założycielki, które musiało starać się o ostateczne zatwierdzenie konstytucji zakonnej, oraz umocnienie i rozwój struktur prawno-organizacyjnych. Trud podjęty przez kolejne następczynie Matki Celiny Borzęckiej, przyniósł dalszy dynamiczny rozwój terytorialny i osobowy zgromadzenia w USA, Kanadzie, Argentynie, w Australii, a na kontynencie europejskim w Polsce, Anglii i we Włoszech. Stanowi posiadania zmartwychwstanków, który zawsze jest ważnym czynnikiem rozwoju, s. Mistecka poświęciła rozdział czwarty. Oprócz tego czytelnik znajdzie doskonale przedstawioną i dogłębnie przeanalizowaną duchowość zgromadzenia – czynnik fundamentalny dla każdej rodziny zakonnej. Zgodnie z konstytucjami zakonnymi, celem zmartwychwstanków jest apostołat, zwłaszcza na płaszczyźnie pracy dydaktyczno-wychowawczej (prowadzenie przedszkoli, szkół, domów dziecka, internatów czy organizowanie kursów), charytatywnej, posłudze duszpasterskiej, oraz pomna-

żaniu dorobku naukowo-wydawniczego podporządkowanego całkowicie szerzeniu *Ewangelii* i kulturze chrześcijańskiej. Na ten temat znajdujemy wiadomości w najobszerniejszym, szóstym, rozdziale pracy.

W miarę zagłębiania się w historię zgromadzenia, dokładnie udokumentowaną przez autorkę, można dojść do wniosku, iż zmartwychwstanki w ciągu pierwszego stulecia swojego istnienia, odpowiadając na „znaki czasu”, zawsze angażowały się, zgodnie z charyzmatem, który zamknięty jest w słowach wyrytych na krzyżach profesyjnych: *Przez krzyż i śmierć do zmartwychwstania i chwały*, w ofiarną służbę Kościołowi i światu.

Recenzowany tom autorka zamyka streszczeniem w języku angielskim, dodając bogate w treść aneksy prezentujące cenne wykazy np.: listę sióstr zjednoczonych przyjętych za życia założycielki, bibliografię artykułów s. Heleny Kowalskiej (na łamach „Przyjaciela Młodzieży” od 1909 do 1929 roku), wykaz publikacji ss. Barbary Żulińskiej, Jozafaty Bogolubow i Anieli Józefowicz. Znajdziemy tu również tablicę ważniejszych skrótów, wykaz archiwów zakonnych, kościelnych, państwowych, źródła drukowane a wśród nich dokumenty papieskie, zgromadzeniowe i opracowania, które wykorzystała autorka w swojej pracy. Książka zawiera również indeks osobowy i, jak wspomniano wyżej, ponad 250 historycznych fotografii ilustrujących historię zgromadzenia.

Podsumowując, należy stwierdzić, iż kolejny tom poświęcony dziejom zmartwychwstanek może być doskonałą lekturą i pomocą dla historyków zainteresowanych życiem zgromadzeń zakonnych w XIX i XX wieku oraz dla każdego kogo interesuje działalność i charyzmat tej rodziny zakonnej.

Ks. Ireneusz Korzeniowski

Ks. Ireneusz Korzeniowski: [Recenzja] Marceli Kosman, *Między ołtarzem a tronem. Poczet prymasów Polski*, Poznań 2000, ss. 285, ilustracje.

Książka ukazała się w Jubileuszowym Roku 2000-lecia chrześcijaństwa, wydana i bogato ilustrowana przez Oficynę Wydawniczą G&P w Poznaniu. W całości praca poświęcona jest najwyższym dostojnikom Kościoła katolickiego w Polsce od zjazdu gnieźnieńskiego do czasów najnowszych. Jej autor Marceli Kosman jest profesorem zwyczajnym UAM w Poznaniu, znanym historykiem i eseistą, autorem ponad czterdziestu publikacji książkowych, poświęconych głównie dziejom kultury i wyznań w czasach przedrozbiorowych, zwłaszcza na wschodnich kresach Rzeczypospolitej. Tematykę historyczno-kościelną w opracowaniu tego autora czytelnik znajdzie m.in. we wcześniejszych książkach: *Od chrztu do chrystianizacji*, *Drogi zaniku pogaństwa u Bałtów*, *Zmierzch Peruna czyli ostatni poganie nad Bałtykiem*, czy w pracy *Protestanci i Kontrreformacja*.